

Βρυξέλλες, 22.11.2018
COM(2018) 757 final

**ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ
ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ**

για την ανάπτυξη των φυτικών πρωτεϊνών στην Ευρωπαϊκή Ένωση

1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παραγωγή και προμήθεια φυτικών πρωτεϊνών για τον αγροδιατροφικό τομέα έχει επανειλημμένα αποτελέσει αντικείμενο πολιτικής συζήτησης σε επίπεδο ΕΕ. Η παρούσα έκθεση έρχεται να εκπληρώσει τη δέσμευση που ανέλαβε η Επιτροπή κατά τη διαδικασία έκδοσης του κανονισμού (ΕΕ) 2017/2393, για επανεξέταση της κατάστασης όσον αφορά την προσφορά και ζήτηση φυτικών πρωτεϊνών στην ΕΕ και για διερεύνηση των δυνατοτήτων περαιτέρω ανάπτυξης της παραγωγής τους με οικονομικά και περιβαλλοντικά ορθό τρόπο.

Επιπροσθέτως, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο εξέδωσε τον Απρίλιο 2018 έκθεση με την οποία ζητεί τη θέσπιση ευρωπαϊκής στρατηγικής για την προώθηση των πρωτεϊνούχων καλλιεργειών στην ΕΕ¹.

Η παρούσα έκθεση συνοψίζει τις εργασίες της Επιτροπής στο πλαίσιο της προαναφερθείσας δέσμευσης, αναλύοντας τον τομέα των πρωτεϊνούχων καλλιεργειών στην ΕΕ. Στη διαδικασία συμμετείχαν ενδιαφερόμενα μέρη και εκπρόσωποι των κρατών μελών μέσω διεξαγωγής έρευνας, τεσσάρων εργαστηρίων εμπειρογνομόνων σε Βέλγιο, Ρουμανία, Γαλλία και Κάτω Χώρες, διμερών συζητήσεων σε κράτη μέλη, καθώς και εξωτερικής μελέτης με αντικείμενο τις εμπορικές δυνατότητες σε σχέση με τις φυτικές πρωτεΐνες που παράγονται στην ΕΕ.

2 ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΚΑΙ ΖΗΤΗΣΗ ΦΥΤΙΚΩΝ ΠΡΩΤΕΪΝΩΝ ΣΤΗΝ ΕΕ

Η έκθεση εστιάζει στα πρωτεϊνούχα φυτά με περιεκτικότητα σε ακατέργαστη πρωτεΐνη άνω του 15 % (ελαιούχοι σπόροι: ελαιοκράμβη, ηλίανθος και σπέρματα σόγιας· όσπρια: φασόλια, μπιζέλια, φακές, λούπινα, κ.λπ. και κτηνοτροφικά ψυχανθή: κυρίως μηδική και τριφύλλι), τα οποία αντιπροσωπεύουν περίπου το 1/4 της συνολικής προσφοράς ακατέργαστης φυτικής πρωτεΐνης στην ΕΕ.

Παρόλο που τα δημητριακά και τα αγρωστώδη συμβάλλουν σημαντικά στη συνολική προσφορά φυτικής πρωτεΐνης στην ΕΕ, δεν περιλαμβάνονται στην παρούσα έκθεση λόγω της χαμηλής περιεκτικότητάς τους σε πρωτεΐνη και της μικρής σημασίας τους για την αγορά αντιστοίχως.

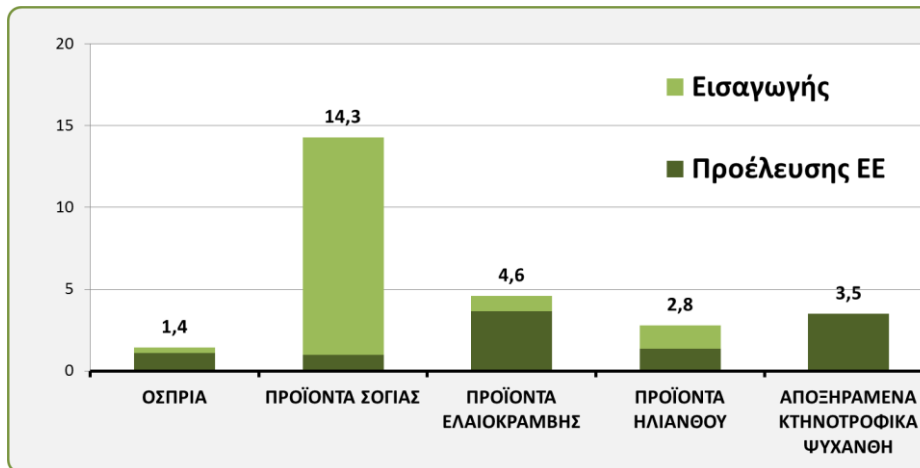
Το 2016/17, η ζήτηση για φυτικές πρωτεΐνες στην ΕΕ ανήλθε σε περίπου 27 εκατ. τόνους ακατέργαστης πρωτεΐνης (γράφημα 1). Η αγορά των ζωοτροφών είναι μακράν ο σημαντικότερος δίαυλος διάθεσης (93 % σε όγκο²) και προμηθεύεται κυρίως άλευρα ελαιούχων σπόρων³.

¹ 2017/2116(INI).

² Με βάση εκτιμήσεις εμπειρογνομόνων (Agrosynergy 2018, αναμένεται).

³ Ισοζύγιο πρωτεϊνών στην ΕΕ 2016/17

Γράφημα 1 Χρήση πρωτεϊνών στην ΕΕ για το 2016/17 και πηγές αυτών (σε εκατ. τόνους ακατέργαστης πρωτεΐνης)

Πηγή: Επιτροπή ΕΕ. Ο όρος «προϊόντα» περιλαμβάνει τα άλευρα, τα σπέρματα και τους σπόρους

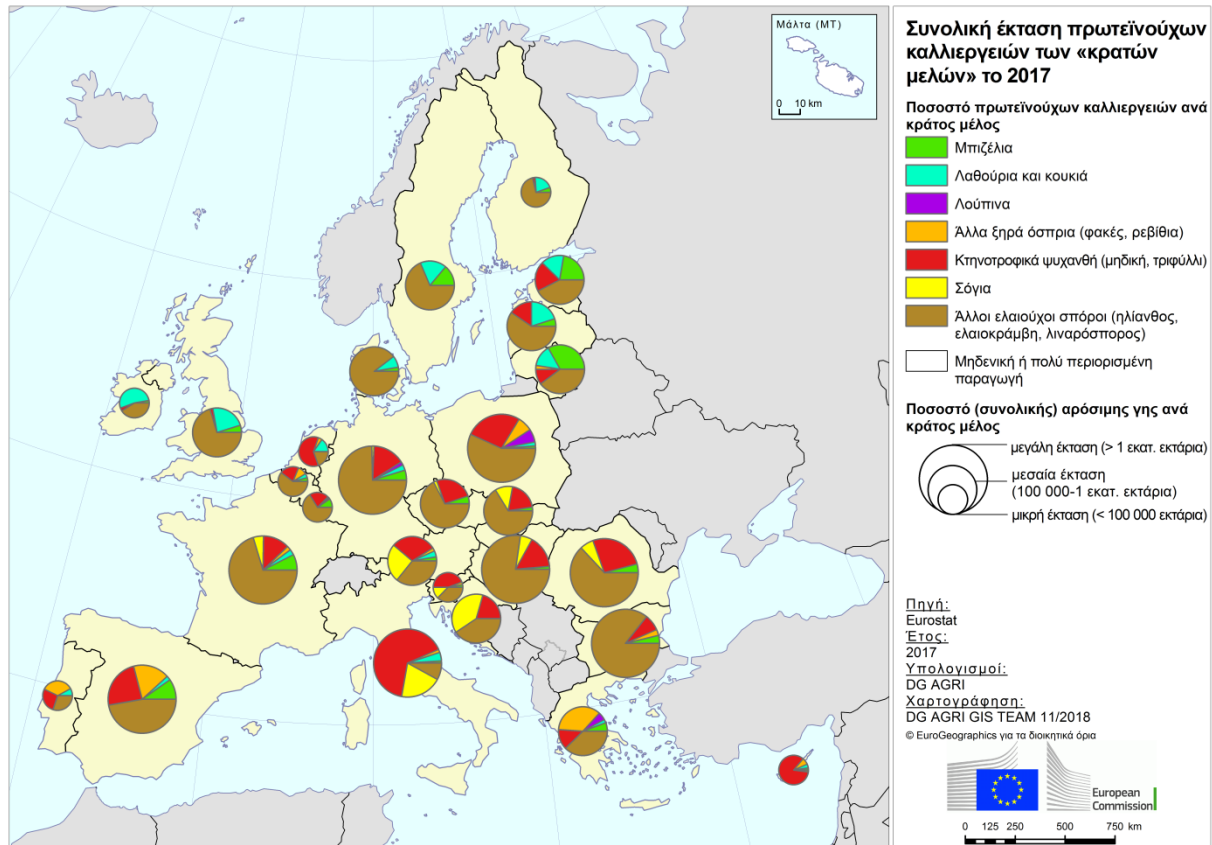
Ανάλογα με την πηγή της πρωτεΐνης, ο βαθμός αυτάρκειας της ΕΕ παρουσιάζει σημαντικές διακυμάνσεις (79 % για την ελαιοκράμβη 42 % για τον ηλίανθο, 5 % για τη σόγια). Ως αποτέλεσμα, η ΕΕ εισάγει ετησίως γύρω στους 17 εκατ. τόνους ακατέργαστων πρωτεϊνών (εκ των οποίων 13 εκατ. τόνοι έχουν ως βάση τη σόγια και αντιστοιχούν σε 30 εκατ. τόνους ισοδύναμου σπέρματος σόγιας), κυρίως από τη Βραζιλία, την Αργεντινή και τις ΗΠΑ. Η ΕΕ εισάγει επίσης 1,5 εκατ. τόνους ακατέργαστης πρωτεΐνης από ηλίανθο και έως ένα εκατομμύριο τόνους από ελαιοκράμβη, αμφότερα κυρίως από την Ουκρανία.

Οι καλλιεργούμενες εκτάσεις σόγιας στην ΕΕ διπλασιάστηκαν σε σχεδόν 1 εκατ. εκτάρια μετά τη μεταρρύθμιση της κοινής γεωργικής πολιτικής το 2013, με την παραγωγή της ΕΕ να ανέρχεται σε 2,8 εκατ. τόνους το 2018. Οι κύριοι παραγωγοί σόγιας είναι η Ιταλία, η Γαλλία και η Ρουμανία.

Τα όσπρια παρουσιάζουν μια παρεμφερή θετική τάση: από το 2013 έως σήμερα η παραγωγή έχει σχεδόν τριπλασιαστεί στην ΕΕ φτάνοντας τους 6 εκατ. τόνους (2,6 εκατ. εκτάρια) το 2018. Τα βασικά όσπρια είναι τα λαθούρια και τα κουκιά, ενώ οι φακές και τα ρεβίθια καλλιεργούνται μόνο σε περιορισμένες εκτάσεις. Η Γαλλία, η Ισπανία και η Λιθουανία είναι οι κύριοι παραγωγοί λαθουριών· το ΗΒ και η Γαλλία καλλιεργούν κουκιά.

Για την ελαιοκράμβη — τον βασικό ελαιούχο σπόρο που καλλιεργείται στην ΕΕ — οι καλλιεργούμενες εκτάσεις έχουν αυξηθεί κατά 66 %, από 4,1 σε 6,8 εκατ. εκτάρια μεταξύ 2003 και 2018. Η παραγωγή της ΕΕ ανήλθε σε 20 εκατ. τόνους – με βασικό κινητήριο μοχλό τη ζήτηση για ντίζελ βιολογικής προέλευσης (οδηγία για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας). Το υποπροϊόν της (άλευρο ελαιοκράμβης) αποτελεί σημαντική πηγή ζωοτροφής με υψηλή περιεκτικότητα σε πρωτεΐνη. Οι κύριοι παραγωγοί ελαιοκράμβης είναι η Γαλλία, η Γερμανία και η Πολωνία.

Γράφημα 2 Μέρη εκτάσεων για τις πρωτεϊνούχες καλλιέργειες στα κράτη μέλη το 2017

Πηγή: Eurostat

Η αγορά των προϊόντων διατροφής για τις φυτικές πρωτεΐνες είναι μικρότερη (7 % σε όγκο), αλλά δυνητικά ιδιαίτερος κερδοφόρα. Το 2017 καταναλώθηκαν σχεδόν 3 εκατ. τόνοι στην ΕΕ: μπιζέλια, κουκιά, φακές, ρεβίθια, άλλα όσπρια, και σόγια. Η ΕΕ εισάγει περίπου 1 εκατ. τόνους οσπρίων για κατανάλωση από τον άνθρωπο, κυρίως ρεβίθια και φακές. Όσον αφορά τα λαθούρια και τα κουκιά, η ΕΕ είναι καθαρός εξαγωγέας.

3 ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΤΜΗΜΑΤΩΝ ΑΓΟΡΑΣ ΣΤΗΝ ΕΕ

Η αγορά για τις φυτικές πρωτεΐνες περιλαμβάνει τρία διαφορετικά τμήματα: συμβατικές ζωοτροφές, ζωοτροφές υψηλής αξίας και προϊόντα διατροφής – το καθένα με τα δικά του οικονομικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά.

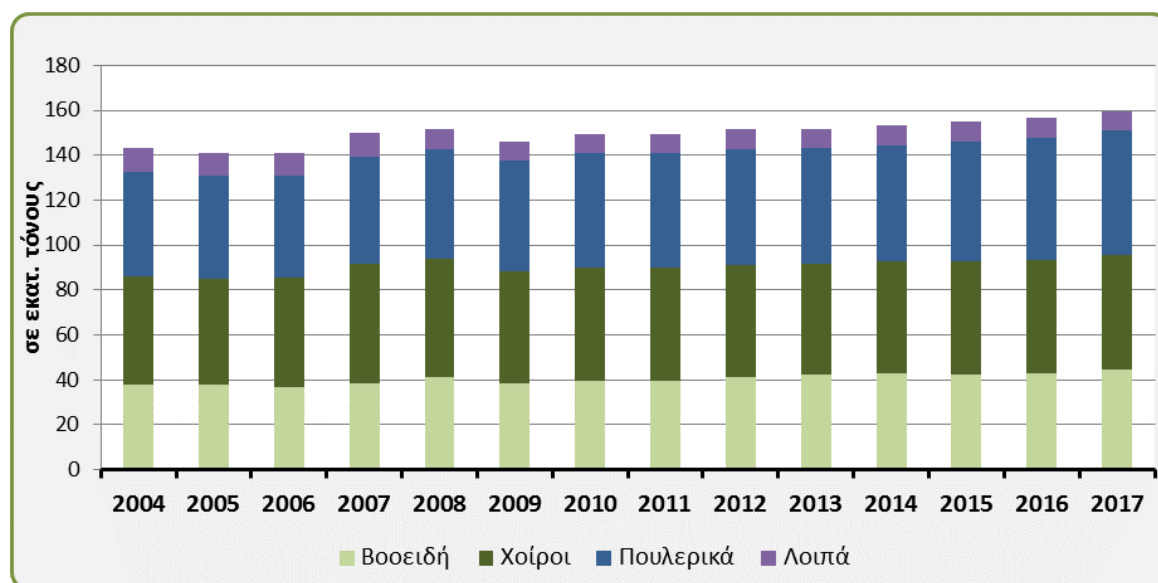
3.1 Συμβατικές σύνθετες ζωοτροφές

Η αγορά των σύνθετων ζωοτροφών είναι μακράν η μεγαλύτερη αγορά για τις φυτικές πρωτεΐνες. Τα δύο τρίτα της εν λόγω αγοράς προορίζονται για πουλερικά (35 %) και χοίρους (33 %), ενώ τα μηρυκαστικά (βοοειδή, αιγοπρόβατα) αντιπροσωπεύουν το 28 %⁴. Οι ζωοτροφές για πουλερικά και γαλακτοκομικά ζώα αποτελούν τη βασική ώθηση για την ετήσια ανάπτυξη του 1 % (γράφημα 3), ενώ οι ζωοτροφές για χοίρους παρουσιάζουν στασιμότητα.

⁴ FEFAC (2017): στατιστική επετηρίδα.

Ο ρυθμός ανάπτυξης αναμένεται να παραμείνει θετικός έως το 2030⁵, αν και με ποσοστό μόλις 0,3 % ετησίως.

Γράφημα 3 Χρήση σύνθετων ζωοτροφών στην ΕΕ (2004-17)

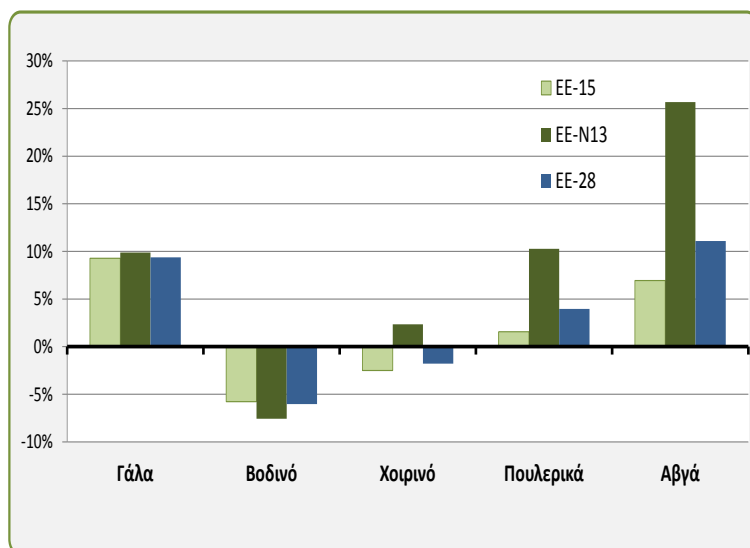
Πηγή: Παραγωγή σύνθετων ζωοτροφών, FEFAC (1989-2017)

Η αγορά των συμβατικών σύνθετων ζωοτροφών διαμορφώνεται σε μεγάλο βαθμό με βάση τις τιμές. Οι κτηνοτρόφοι εστιάζουν στη «σχέση κόστους-ωφέλειας» για να ικανοποιήσουν τις διατροφικές ανάγκες των ζώων τους (περιεκτικότητα σε πρωτεΐνες και αμινοξέα).

Το σογιάλευρο αποτελεί προνομιούχο συστατικό στην παρασκευή σύνθετων ζωοτροφών, λόγω της υψηλής περιεκτικότητάς του σε πρωτεΐνη (πάνω από 40 %) και αμινοξέα και της διαθεσιμότητάς του καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, γεγονός που περιορίζει την ανάγκη για συχνή τροποποίηση των συνθέσεων. Οι προοπτικές ανάπτυξης στην αγορά των συμβατικών ζωοτροφών είναι περιορισμένες για τις φυτικές πρωτεΐνες που καλλιεργούνται στην ΕΕ.

⁵ Μεσοπρόθεσμες προοπτικές της γεωργίας στην ΕΕ για το 2018, υπό δημοσίευση (Δεκέμβριος 2018).

Γράφημα 4 Προσδοκώμενοι ετήσιοι ρυθμοί ανάπτυξης για τα ζωικά προϊόντα στην ΕΕ κατά την περίοδο 2017-30, συνολικά και κατά περιφέρεια

Μια άλλη σημαντική τάση είναι η σχετική μετατόπιση της παραγωγής της συμβατικής κτηνοτροφίας προς την Ανατολική Ευρώπη: την Πολωνία (κυρίως για τα πουλερικά) και ως ένα βαθμό την Ουγγαρία και τη Ρουμανία (γράφημα 4), όπου τα κόστη παραγωγής είναι χαμηλότερα.

Η μετατόπιση αυτή μπορεί να τονώσει τη ζήτηση για φυτικές πρωτεΐνες με προέλευση την ΕΕ, καθώς οι εν λόγω περιφέρειες συμπίπτουν με τις κυριότερες

περιοχές καλλιέργειάς τους.

Πηγή: Μεσοπρόθεσμες προοπτικές της γεωργίας στην ΕΕ για το 2018 (υπό δημοσίευση)

3.2 Ζωοτροφές ανώτερης ποιότητας

Οι καταναλωτές στην ΕΕ εμφανίζονται όλο και πιο συνειδητοποιημένοι όσον αφορά τον τρόπο παραγωγής των ζωικών προϊόντων. Απαιτούν αυστηρότερες προδιαγραφές όσον αφορά τη μεταχείριση των ζώων, τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις (κλιματική αλλαγή/αποψίλωση δασών), τον τύπο παραγωγής (με βάση βιολογικές ή μη γενετικά τροποποιημένες (non-GM) ζωοτροφές, τοπικές αλυσίδες εφοδιασμού).

Συνεπεία αυτού, έχουν δημιουργηθεί διάφορα τμήματα αγοράς για ζωοτροφές ανώτερης ποιότητας στην ΕΕ.

Πίνακας 1 Μερίδιο μη γενετικά τροποποιημένων ζωοτροφών σε επιλεγμένα κράτη μέλη (2012)

Κράτος μέλος	Πουλερικά	Χοίροι	Βοοειδή	Σύνολο
Γερμανία	49%		9%	
ΗΒ	28%			
Ουγγαρία	100%	100%	100%	
Ιταλία	15%	5%	11%	
Γαλλία	10%	7%	19%	
Σουηδία	100%	100%	91%	
Αυστρία	85%	5%	56%	
Πολωνία	5%			
Ιρλανδία	38%			
Δανία	28%			
ΕΕ	19%	5%	8%	11%

Πηγή: Αγορές για μη γενετικά τροποποιημένα σπέρματα σόγιας προστατευόμενης ταυτότητας στην ΕΕ, ΚΚΕρ, 2015

Η τάση αυτή είναι πιο εμφανής στα προϊόντα από ζώα που εκτρέφονται με μη γενετικά τροποποιημένες ζωοτροφές. Π.χ., το 2012 στη Γερμανία, 9 % των ζωοτροφών για βοοειδή ήταν μη γενετικά τροποποιημένες (πίνακας 1), ενώ το 2017 το γάλα με πιστοποίηση VLOG⁶ έφτασε να κατέχει μερίδιο αγοράς άνω του 40 %. Στην Αυστρία καταγράφονται παρεμφερείς εξελίξεις σε διάφορους κτηνοτροφικούς τομείς.

Δυστυχώς, στην παρούσα φάση η

⁶ Η VLOG (Verband Lebensmittel Ohne Gentechnik) είναι μια γερμανική οργάνωση πιστοποίησης που χορηγεί την ετικέτα «Ohne Gentechnik» (χωρίς ΓΤΟ).

λεπτομερέστερη ανάλυση αυτών των εξελίξεων είναι προβληματική, λόγω της έλλειψης ολοκληρωμένων στοιχείων σχετικά με τα τμήματα αγοράς για τις ζωοτροφές ανώτερης ποιότητας σε επίπεδο ΕΕ.

Γράφημα 5 Η κατάσταση στην αυστριακή αγορά

ΤΜΗΜΑ	ΒΙΟΛΟΓΙΚΑ	ΜΗ ΜΕΤΑΛΛΑΓΜΕΝΑ
Βοοειδή	21% των βοοειδών	-
Γαλακτοκομικά	15% του γάλακτος	100% του γάλακτος
Όρνιθες ωοπαραγωγής	12% των ορνίθων ωοπαραγωγής	~80-90% των αβγών
Πουλερικά κρεατοπαραγωγής	10% των πουλερικών κρεατοπαραγωγής	~100% των κοτόπουλων
Χοίροι	2% των χοίρων	8% των χοίρων
Τρόφιμα σόγιας	-	100%

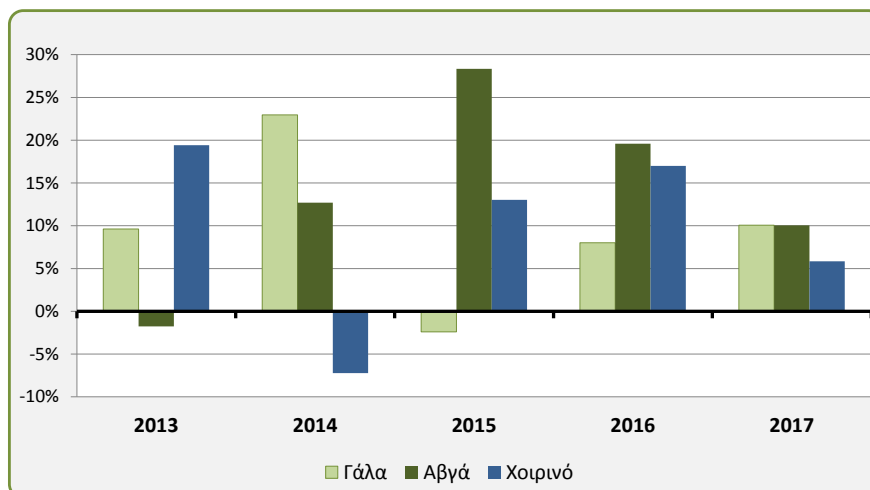
Αυτό δημιουργεί οικονομικές ευκαιρίες για τις ζωοτροφές που καλλιεργούνται στην ΕΕ, οι οποίες είναι εξ ορισμού μη γενετικά τροποποιημένες. Η προσαύξηση τιμής για τη μη γενετικά τροποποιημένη σόγια ανέρχεται σε περίπου 80-100 EUR ανά τόνο, εν μέρει για την κάλυψη της χαμηλότερης απόδοσης και του υψηλότερου κόστους, αλλά και ως αποτέλεσμα της περιορισμένης διαθεσιμότητας. Μόλις 9 εκατ. τόνοι σόγιας εμφανίζονται ως μη γενετικά τροποποιημένοι στο παγκόσμιο εμπόριο⁷,

Πηγή: Περιπτώσιολογική μελέτη: Αυστρία, Agrosynergy (2018, αναμένεται)

αντιπροσωπεύοντας το 6 % των παγκόσμιων εμπορικών συναλλαγών σε σπέρματα σόγιας.

Η βιολογική παραγωγή καταγράφει επίσης υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης στον κλάδο της ζωικής παραγωγής της ΕΕ, χάρη στην αύξηση της ζήτησης που υπερβαίνει κατά μέσο όρο το 10 % ετησίως.

Γράφημα 6 Ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης της βιολογικής ζωικής παραγωγής της ΕΕ

Πηγή: Eurostat

⁷ Rabobank: Decommoditising Soy, Έκθεση, Μάιος 2018.

Το 2016, μόλις 3 % του παραγόμενου γάλακτος της ΕΕ ήταν βιολογικό. Το ποσοστό αυτό αναμένεται να έχει αυξηθεί σε 10 % έως το 2030. Σε 5 κράτη μέλη (Αυστρία, Σουηδία, Δανία, Λετονία και Ελλάδα), τα μερίδια αγοράς έχουν ήδη υπερβεί το 10 % (πίνακας 2).

Πίνακας 2 Βιολογική παραγωγή γαλακτοκομικών για το 2017 (*2016)

Κράτος μέλος	Συνολικό μερίδιο στην αγορά γαλακτοκομικών	Βιολογική παραγωγή (σε τόνους)	Μέσος ρυθμός ανάπτυξης σε βάθος 3ετίας
Αυστρία	19%	612.629	13%
Σουηδία	15%	414.233	4%
Λετονία	12%	96.549	3%
Ελλάδα	10%	57.289	2%
Δανία	10%	541.404	4%
Γερμανία	3%	939.080	11%
Γαλλία*	2%	611.450	6%
Κάτω Χώρες	2%	247.795	7%
ΕΕ*	3%	4.501.983	11%

Πηγή: ΓΑ AGRI

Η ανάπτυξη της βιολογικής ζωικής παραγωγής, με ρυθμό 11 % ετησίως (πίνακας 3), έχει άμεσο αντίκτυπο στην παραγωγή βιολογικών ξηρών οσπρίων και άλλων πρωτεϊνούχων καλλιεργειών για ζωοτροφές. Η τάση αυτή είναι πιθανό να συνεχιστεί με αυξητικές μάλιστα τάσεις.

Όσον αφορά τα μηρυκαστικά, η ανάπτυξη της βιολογικής παραγωγής ευνοεί επίσης τα συστήματα εκτροφής με χορτονομή και την παραγωγή ζωοτροφών στην εκμετάλλευση, προκειμένου να πληρούνται τα ελάχιστα

ποσοστά παραγόμενων στην εκμετάλλευση ζωοτροφών.

Πίνακας 3 Εκτάσεις με βιολογικές καλλιέργειες ξηρών οσπρίων και πρωτεϊνούχων φυτών (2016)

Κράτος μέλος	Εκτάρια (μετά από μετατροπή ή στροφή μετατροπή καλλιέργειας)	Μερίδιο βιολογικής αρόσιμης γης	Μέσος ρυθμός ανάπτυξης σε βάθος 3ετίας
Γαλλία	85.827	10%	17%
Ιταλία	43.986	5%	21%
Ισπανία	38.057	8%	-4%
Γερμανία	37.863	8%	11%
Λιθουανία	30.131	21%	3%
Φινλανδία	15.526	7%	15%
Αυστρία	14.274	7%	3%
Σουηδία	14.221	3%	10%
Πολωνία	12.173	3%	29%
Άλλα	44.963	3%	15%
ΕΕ	337.021	6%	11%

Πηγή: Eurostat

α

Η μεγάλη ανάπτυξη των αλυσίδων ζωοτροφών ανώτερης ποιότητας αποτελεί σημαντικό παράγοντα ώθησης για τις φυτικές πρωτεΐνες που καλλιεργούνται στην ΕΕ.

Η αυξανόμενη ζήτηση για μη γενετικά τροποποιημένες ζωοτροφές παρέχει ευκαιρίες στους καλλιεργητές σόγιας της ΕΕ, καθώς η διαθεσιμότητα εκτός ΕΕ είναι αυτή τη στιγμή περιορισμένη.

3.3 Τμήμα προϊόντων διατροφής

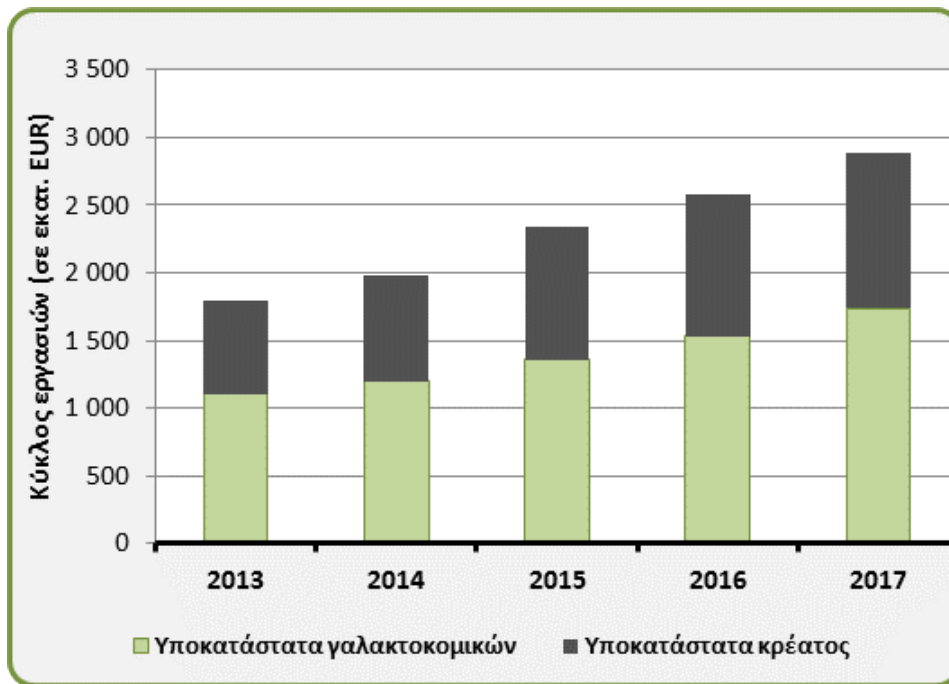
Η κατανάλωση φυτικών πρωτεϊνών από τον άνθρωπο παρουσιάζει αύξηση σε πολλές περιοχές της ΕΕ, και ειδικά στη δυτική και βόρεια Ευρώπη. Ιδιαίτερες προοπτικές φαίνεται να παρουσιάζει η αγορά των υποκαταστάτων κρέατος και γαλακτοκομικών προϊόντων, με ετήσιους ρυθμούς ανάπτυξης 14 % και 11 % αντιστοίχως (γράφημα 7).

Το τμήμα αυτό δεν αποτελεί πλέον εξειδικευμένο τμήμα της αγοράς μετά την είσοδο των μεγάλων εταιρειών τροφίμων αλλά και των μεγάλων καταστημάτων λιανικού εμπορίου που διαθέτουν δικές τους επωνυμίες. Περίπου 90 % των υποκαταστάτων κρέατος καταναλώνονται από ευέλικτους χορτοφάγους (flexitarians)⁸. Τα καταστήματα λιανικής

⁸ Εργαστήριο εμπειρογνομόνων της ΕΕ «Τμήματα αγοράς για τις φυτικές πρωτεΐνες»

πώλησης προωθούν συχνά τα προϊόντα που έχουν ως βάση φυτικές πρωτεΐνες στα ίδια ράφια με τα συμβατικά προϊόντα κρέατος και γαλακτοκομικών.

Γράφημα 7 Κύκλος εργασιών για τα υποκατάστατα κρέατος και γαλακτοκομικών στην ΕΕ (2013-17)

Πηγή: ΓΔ AGR, με βάση το Ευρωβαρόμετρο

Η αγορά οσπρίων για κατανάλωση από τον άνθρωπο στην ΕΕ επωφελείται από τις καινοτομίες στις μεθόδους προπαρασκευής, τη χρήση των οσπρίων στα έτοιμα προς κατανάλωση τρόφιμα και την ανάπτυξη νέων οσπρίων όπως τα πράσινα φασολάκια σόγιας (edamame).

Τα όσπρια επωφελούνται επίσης από την αύξηση του ενδιαφέροντος των καταναλωτών για τα τοπικά προϊόντα. Τοπικές ποικιλίες οσπρίων με χαρακτηριστικά που συνδέονται με τον τόπο παραγωγής τους μπορεί να είναι επιλέξιμες για καταχώριση ως προϊόντα «Προστατευόμενης Γεωγραφικής Ένδειξης» (ΠΓΕ) ή «Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης» (ΠΟΠ).

Έως σήμερα έχουν αναγνωριστεί περίπου 40 όσπρια από 8 διαφορετικά κράτη μέλη: Ισπανία (π.χ. φακές Arnuña), Ιταλία, Γαλλία (π.χ. πράσινες φακές Le Puy), Ελλάδα (π.χ. φάβα Σαντορίνης), Σουηδία, Λετονία, Αυστρία και Πολωνία. Τα προϊόντα αυτά πωλούνται γενικά σε υψηλότερες τιμές από τα συνήθη προϊόντα.

Η αγορά των προϊόντων διατροφής για τις φυτικές πρωτεΐνες καταγράφει διψήφιο ποσοστό ανάπτυξης. Ωστόσο, για τη διαμόρφωση καλύτερης εικόνας απαιτούνται περισσότερα στοιχεία ώστε να είναι δυνατή η παρακολούθηση αυτών των εξελίξεων.

Σε δύο από τα εργαστήρια που πραγματοποιήθηκαν εν όψει της συγκέντρωσης στοιχείων για την παρούσα έκθεση (με αντικείμενο τις αλυσίδες εφοδιασμού και τα τμήματα της αγοράς), υπογραμμίστηκε η σπουδαιότητα της καλής λειτουργίας των αλυσίδων εφοδιασμού στο τμήμα των προϊόντων διατροφής.

Πίνακας 4 Σύνοψη – Χαρακτηριστικά των τριών τμημάτων

Συμβατικές ζωοτροφές	Ζωοτροφές ανώτερης ποιότητας	Προϊόντα διατροφής
Τιμή ως βασικός παράγοντας των ποσοτήτων ζωοτροφών που διατίθενται	Ζήτηση από τους καταναλωτές (υγεία, περιβάλλον, ποιότητα, συστήματα παραγωγής)	Αλλαγή στις διατροφικές συνήθειες με αύξηση του αριθμού των ευέλικτων χορτοφάγων, αυξανόμενη προτίμηση σε δίαιτες πλούσιες σε όσπρια (π.χ. προϊόντα από εθνικές κουζίνες)
Περιεκτικότητα σε πρωτεΐνες & αμινοξέα για ικανοποίηση των διατροφικών αναγκών των ζώων	Προϊόντα με προστιθέμενη αξία (δημιουργία πρόσθετου περιθωρίου για τον παραγωγό, χρήση επώνυμων προϊόντων (brands) για την κατάκτηση μεριδίων αγοράς)	Πολυετείς δεσμεύσεις για ανάπτυξη αλυσίδων εφοδιασμού για τα προϊόντα διατροφής (τοπικής/ευρωπαϊκής προέλευσης)
Διαθεσιμότητα (καθ' όλη τη διάρκεια του έτους), περιορισμένο κόστος τροποποίησης των συνθέσεων	Προαιρετική σήμανση, η οποία αυξάνει τη διαφάνεια όσον αφορά με την προέλευση και τη μέθοδο παραγωγής	Έρευνες στον τομέα της γεύσης και της ευκολότερης και ταχύτερης παρασκευής/μαγειρέματος
Εντατικοποίηση της κτηνοτροφικής παραγωγής στην Ανατολική Ευρώπη, εγγύτερα στις περιοχές παραγωγής της σόγιας και σε απόσταση από τους βασικούς κόμβους εισαγωγών	Αυξανόμενη ζήτηση για γαλακτοκομικά, αβγά και κρέας που παράγονται με βιώσιμο τρόπο, συμπεριλαμβανομένων των μη γενετικά τροποποιημένων και των τοπικά παραγόμενων ζωοτροφών	Διψήφια ποσοστά ανάπτυξης σε ετήσια βάση, λόγω και της μεγαλύτερης διαθεσιμότητας σε μεγάλα καταστήματα (σούπερμάρκετ)
Μάλλον στάσιμοι ρυθμοί αύξησης για τις συμβατικές αγορές, αλλά περαιτέρω ανάπτυξη για τις αγορές προϊόντων ανώτερης ποιότητας	Αναμένεται περαιτέρω αύξηση και γεωγραφική επέκταση της ζήτησης βιολογικών προϊόντων, π.χ. γαλακτοκομικών	Μεγαλύτερη διάδοση, καθώς τόσο οι μεγάλες εταιρείες τροφίμων όσο και οι μεγάλοι όμιλοι του κλάδου (σούπερμάρκετ) αρχίζουν να προσφέρουν ποικιλία προϊόντων
Πολύ μεγάλες ποσότητες αλλά περιορισμένη αγορά για τις πρωτεϊνούχες καλλιέργειες με προέλευση την ΕΕ	Αγορά με μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης σε βραχυ- και μεσοπρόθεσμο επίπεδο και σχετικά μεγάλους όγκους για τις αλυσίδες εφοδιασμού οι οποίες χρειάζονται προσαρμογές	Μεγαλύτερα περιθώρια κέρδους για τους γεωργούς αλλά πολύ μικροί όγκοι και πολλές φορές ανάγκη δημιουργίας αλυσίδων εφοδιασμού

4 ΚΑΛΛΙΕΡΓΗΤΙΚΑ, ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΑ ΚΑΙ ΚΛΙΜΑΤΙΚΑ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΨΥΧΑΝΘΩΝ

Τα ψυχανθή (όσπρια, σόγια και κτηνοτροφικά ψυχανθή (μηδική, τριφύλλι)) είναι φυτά που συμβάλλουν στη δέσμευση του αζώτου, καθώς στους κονδύλους των ριζικών συστημάτων τους απαντά το συμβιωτικό βακτήριο ριζόβιο (*Rhizobium*), το οποίο παράγει αζωτούχες ενώσεις.

Το άζωτο αποτελεί σημαντικό συστατικό των πρωτεϊνών και απαραίτητο θρεπτικό στοιχείο για τα φυτά. Η χρήση ψυχανθών στην αμειψισπορά περιορίζει συνήθως την ανάγκη για ανόργανα και οργανικά αζωτούχα λιπάσματα, τα οποία είναι υπεύθυνα για το 25 % των συνολικών άμεσων εκπομπών αερίων θερμοκηπίου που παράγονται από τη γεωργία στην ΕΕ⁹.

⁹ Pérez Domínguez, I. et al (2016): An economic assessment of GHG mitigation policy options for EU agriculture [Οικονομική εκτίμηση των επιλογών πολιτικής που στοχεύουν στη μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου για τη γεωργία της ΕΕ] (EcAMPA 2). Έκθεση Επιστημονικών Στοιχείων και Πολιτικής του ΚΚΕρ.

Η ένταξη των ψυχανθών στα συστήματα μακροχρόνιας αμειψισποράς προσφέρει ορισμένα πλεονεκτήματα όσον αφορά τις εδαφολογικές συνθήκες. Ο εδαφικός άνθρακας διαδραματίζει κεντρικό ρόλο στον κύκλο του άνθρακα, στη γονιμότητα του εδάφους, στην ανάπτυξη των φυτών και είναι, ως εκ τούτου, σημαντικός στα παγκόσμια κλιματικά μοντέλα και γεωργικά συστήματα.

Έτσι, παρατηρούνται αυξημένες αποδόσεις σε επιλεγμένα φυτά μετά από καλλιέργεια ψυχανθών, π.χ. οι αποδόσεις του σίτου, του αραβοσίτου ή της ελαιοκράμβης μπορεί να αυξηθούν έως και 10 % σε σύγκριση με το αν καλλιεργηθούν μετά από δημητριακά. Η ποιότητα των δημητριακών εμφανίζεται επίσης βελτιωμένη (π.χ. μεγαλύτερη περιεκτικότητα σε πρωτεΐνη ή χαμηλότερα ποσοστά μυκοτοξινών) μετά από καλλιέργεια ψυχανθών.

Η ένταξη των ψυχανθών στην αμειψισπορά μειώνει επίσης την απειλή των παρασίτων καθώς διακόπτει τον κύκλο ζωής αρκετών παρασίτων που είναι επιβλαβή για τα δημητριακά. Ωστόσο, και τα ίδια τα ψυχανθή απειλούνται από συγκεκριμένα παράσιτα.

Τα περισσότερα ψυχανθή είναι πολύ ελκυστικά για τις μέλισσες και συχνά λειτουργούν ως καταφύγιο για άλλα είδη άγριας πανίδας, οπότε μπορεί να έχουν θετικό αντίκτυπο στη βιοποικιλότητα στα γεωργικά συστήματα χαμηλών εισροών. Η μηδική και το τριφύλλι μπορούν επίσης να συμβάλουν θετικά στη διαχείριση των ζιζανίων για τις επόμενες καλλιέργειες και, συνεπώς, να μειώσουν ή να εξαλείψουν τη χρήση φυτοφαρμάκων.

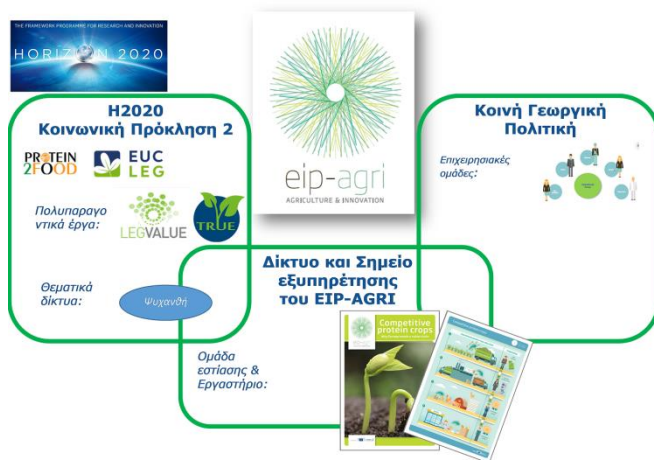
Για να επιτευχθούν αυτά τα περιβαλλοντικά οφέλη, προϋπόθεση είναι η χρήση ορθών καλλιεργητικών πρακτικών. Τα συστήματα παραγωγής πολλών ψυχανθών είναι σχετικά απαιτητικά και τα ψυχανθή χαρακτηρίζονται από αποκλίσεις στην απόδοση και από μεγαλύτερη μεταβλητότητα των αποδόσεων σε σύγκριση με τα δημητριακά ή την ελαιοκράμβη.

Αυτό συνιστά βασικό εμπόδιο για την περαιτέρω επέκταση της χρήσης τους και βασικό στόχο για τη βελτίωση της πρωτεϊνούχας φυτικής παραγωγής. Η έλλειψη πόρων για βελτίωση των φυτών και τα ελλείμματα γνώσης (μικρή καλλιεργητική εμπειρία, ανεπαρκής συνεργασία μεταξύ γεωργών και άλλων εμπλεκόμενων, κ.λπ.) ευθύνονται για το γεγονός ότι μόλις 3 % της αρόσιμης γης της ΕΕ χρησιμοποιείται σήμερα για την καλλιέργεια ψυχανθών, παρά τα καλλιεργητικά και οικολογικά πλεονεκτήματά τους.

5 ΈΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΕ

Το τρέχον πλαίσιο έρευνας και καινοτομίας (E&K) της ΕΕ στηρίζει την καινοτομία μέσω της Ευρωπαϊκής Σύμπραξης Καινοτομίας για την παραγωγικότητα και τη βιωσιμότητα της γεωργίας (EIP-AGRI) που χρηματοδοτείται από δύο πηγές: το ευρωπαϊκό πρόγραμμα-πλαίσιο Horizon 2020 (H2020) για την έρευνα και καινοτομία και τα Προγράμματα Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ) που στηρίζουν τις Επιχειρησιακές Ομάδες (ΕΟ) και τις Υπηρεσίες Στήριξης Καινοτομίας (βλ. γράφημα 8).

Γράφημα 8 Ευρωπαϊκή Σύμπραξη Καινοτομίας για την παραγωγικότητα και τη βιωσιμότητα της γεωργίας – Συνδέοντας το H2020 με την ΚΓΠ

Τα ψυχανθή έχουν επωφεληθεί από ερευνητικά έργα σε διάφορες κλίμακες. Αξιοποιώντας προηγούμενα έργα τα οποία είχαν ασχοληθεί με ζητήματα βελτίωσης σε παραμέτρους όπως οι βιοτικές/αβιοτικές καταπονήσεις, οι χρήσεις σε προϊόντα διατροφής/ζωοτροφές και τα περιβαλλοντικά πλεονεκτήματα των ψυχανθών, τα υπό εξέλιξη έργα του H2020 εξετάζουν τρόπους μετάβασης σε βιώσιμα και ανταγωνιστικά συστήματα παραγωγής και αλυσίδες αξίας στην ΕΕ, καθώς και σε βιώσιμες

και ανταγωνιστικές στρατηγικές βελτίωσης των φυτών και χαρακτηριστικά προϊόντων διατροφής, με βάση τα ψυχανθή.

Το 2018 το θεματικό δίκτυο «Legumes Translated» άρχισε να συγκεντρώνει τις υπάρχουσες γνώσεις και βέλτιστες πρακτικές σε σχέση με τα βιώσιμα συστήματα καλλιέργειας και τις αλυσίδες αξίας των ψυχανθών. Το EIP-AGRI διοργάνωσε ομάδα εστίασης με θέμα τις πρωτεϊνούχες καλλιέργειες, για την οποία δημοσιεύθηκε έκθεση¹⁰.

Για την αντιμετώπιση ζητημάτων πιο τοπικού χαρακτήρα, τα περισσότερα κράτη μέλη χρηματοδοτούν ΕΟ στο πλαίσιο των προγραμμάτων αγροτικής ανάπτυξης τους. Ορισμένες εξ αυτών αφορούν τα πρωτεϊνούχα φυτά (υπηρεσίες οικοσυστήματος που παρέχουν τα ψυχανθή, φυτική παραγωγή, χρήσεις σε προϊόντα διατροφής και ζωοτροφές), όπως, π.χ., οι ομάδες με τίτλο:

- Διασφάλιση και αύξηση της παραγωγής μπιζελιών, λούπινων και κουκιών στη Βρετάνη (Γαλλία).
- Βελτίωση των κτηνοτροφικών συστημάτων (συμπεριλαμβανομένης της μηδικής) για την παραγωγή του τυριού ΠΟΠ Parmigiano Reggiano (Ιταλία).

Τα ψυχανθή κατέχουν κεντρικό ρόλο σε οριζόντια θέματα που σχετίζονται με τη διαφοροποίηση των καλλιεργειών, τη βιώσιμη διαχείριση των εδαφών και τους κύκλους των θρεπτικών ουσιών που εμπίπτουν επίσης στο πεδίο της Ε&Κ. Μέσω όλων αυτών των δραστηριοτήτων, οι πολυπαραγοντικές προσεγγίσεις και οι συστημικές προσεγγίσεις καθοδήγησαν και θα συνεχίσουν να καθοδηγούν τις δραστηριότητες Ε&Κ στις προτάσεις για το «Horizon Europe» και το μέλλον της ΚΓΠ. Η Ε&Κ μπορεί να συμβάλει στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας αυτών των καλλιεργειών και, για να επιτευχθεί αυτό, είναι σημαντικό να υπάρξει ταυτόχρονη ανάπτυξη αγορών, συντονισμός των αλυσίδων εφοδιασμού και βελτίωση των τεχνικών παραγωγής.

10 <https://ec.europa.eu/eip/agriculture/en/publications/eip-agri-focus-group-protein-crops-final-report>

6.1 Βασικά μέσα της ΚΓΠ για τη στήριξη των πρωτεϊνούχων φυτών

Η τρέχουσα ΚΓΠ παρέχει διάφορα μέσα τα οποία αναγνωρίζουν, άμεσα ή έμμεσα τα πλεονεκτήματα των ψυχανθών σε περιβαλλοντικό επίπεδο ή διατηρούν και στηρίζουν την παραγωγή πρωτεϊνούχων καλλιεργειών στην ΕΕ, όπως:

- η ενίσχυση του οικολογικού προσανατολισμού – μέσω της δυνατότητας καλλιέργειας ορισμένων αζωτοδεσμευτικών φυτών που είναι ευεργετικά για τη βιοποικιλότητα στις περιοχές οικολογικής εστίασης (ΠΟΕ), και η απαίτηση για διαφοροποίηση των καλλιεργειών
- τα προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης, π.χ. μέσω γεωργο-περιβαλλοντικο-κλιματικών μέτρων (ΓΠΚΜ), ανταλλαγής γνώσης, υπηρεσιών παροχής συμβουλών, συνεργασίας και καινοτομίας, και τα επενδυτικά μέσα
- η προαιρετική συνδεδεμένη στήριξη (ΠΣΣ) – η οποία μπορεί να παρέχεται σε τομείς που αντιμετωπίζουν ορισμένες δυσκολίες και για τη διατήρηση του τρέχοντος επιπέδου παραγωγής.

Τα μέτρα αυτά, σε συνδυασμό με το θετικό περιβάλλον της αγοράς, συνέβαλαν στη δημιουργία της θετικής τάσης των τελευταίων ετών και στην αύξηση της παραγωγής πρωτεϊνούχων καλλιεργειών.

Όλα τα κράτη μέλη (εκτός της Δανίας) παρέχουν στους γεωργούς τη δυνατότητα να εκπληρώσουν την υποχρέωσή τους όσον αφορά τις ΠΟΕ καλλιεργώντας αζωτοδεσμευτικά φυτά (8,3 εκατ. εκτάρια, δηλαδή 15 % της αρόσιμης γης το 2017). Οι αζωτοδεσμευτικές καλλιέργειες αποτελούν το πιο διαδεδομένο είδος ΠΟΕ (37 % των συνολικών ΠΟΕ).

Ορισμένα κράτη μέλη θεσπίζουν απαιτήσεις σχετικά με τις προηγούμενες ή τις επόμενες καλλιέργειες για τις αζωτοδεσμευτικές καλλιέργειες των ΠΟΕ προκειμένου να διασφαλίσουν οφέλη για τη βιοποικιλότητα. Αυτή τη στιγμή βρίσκεται υπό εξέλιξη αξιολόγηση με αντικείμενο τις επιπτώσεις στη βιοποικιλότητα¹¹.

Υπάρχουν ευρείες δυνατότητες χρήσης μέτρων στο πλαίσιο των προγραμμάτων αγροτικής ανάπτυξης για τη στήριξη των πρωτεϊνούχων καλλιεργειών. Με δεδομένη τη φύση και τον μεγάλο αριθμό αυτών των προγραμμάτων, η παρούσα έκθεση δεν επιχειρεί να ποσοτικοποιήσει τη χρήση τους αλλά υποδεικνύει μέσω παραδειγμάτων με ποιον τρόπο ορισμένα εξ αυτών είναι κατάλληλα για τη στήριξη των πρωτεϊνούχων καλλιεργειών.

Οι πρωτεϊνούχες καλλιέργειες περιλαμβάνονται σε ορισμένα γεωργο-περιβαλλοντικο-κλιματικά μέτρα. Τα κράτη μέλη μπορούν να παρέχουν στήριξη στους γεωργούς για την εισαγωγή πρωτεϊνούχων καλλιεργειών στην αμειψισπορά ή για τη διατήρηση φυτοκάλυψης με στόχο τη βελτίωση της ποιότητας του εδάφους και του νερού σε καθορισμένες περιοχές.

Κατά την περίοδο προγραμματισμού 2014-2020, περισσότερα από 3 εκατ. εκτάρια είναι ενταγμένα σε πρακτικές αμειψισποράς και διαφοροποίησης των καλλιεργειών. Π.χ., στη Βαλονία, η αμειψισπορά με μείγματα δημητριακών και ψυχανθών σε ποσοστό τουλάχιστον 20 % είναι επιλέξιμη για στήριξη, υπό την προϋπόθεση ότι δεν γίνεται χρήση λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων.

¹¹ Αξιολόγηση των επιπτώσεων της ΚΓΠ στα ενδιαίτηματα, στο τοπίο και στη βιοποικιλότητα (αναμένεται).

Η Γερμανία έχει θεσπίσει γεωργο-περιβαλλοντικο-κλιματικό μέτρο για τη στήριξη της αμειψισποράς στην καλλιέργεια στον αγρό, υπό την προϋπόθεση ότι χρησιμοποιούνται ψυχανθή σε ποσοστό τουλάχιστον 10 %.

Πίνακας 5 Κοινοποιήσεις των κρατών μελών σχετικά με τη χρήση της ΠΣΣ (X) και των ΠΟΕ (πράσινο πεδίο) για τις διάφορες πρωτεϊνούχες καλλιέργειες το 2019

Κράτος μέλος	Μπιζέλια	Κουκιά	Ρεβίθι	Λούπινα	Μηδική	Σόγια	Ελαιούχοι σπόροι (εκτός της σόγιας)	ΠΣΣ* (σε εκτάρια)
AT								
BE								
BG	X	X	X	X	X	X		102.356
CY								
CZ	X	X		X	X	X		134.000
DE								
DK								
EE								
EL	X	X	X	X	X	X		151.058
ES	X		X	X	X	X	X	943.046
FI	X	X		X				176.570
FR	X	X			X	X		2.206.061
HR	X	X		X	X	X		70.000
HU	X	X	X	X		X		261.070
IE	X	X		X				4.500
IT	X	X	X	X		X	X	602.522
LV	X	X		X	X	X	X	38.449
LT	X	X		X	X			101.400
LU	X	X	X	X	X			800
MT								
NL								
PL	X	X	X	X	X	X		298.675
PT								
RO					X	X		426.360
SE								
SK	X	X				X		430.104
SI								
UK								

**ΠΣΣ: Καθορισμένος αριθμός εκταρίων με βάση τις προγενέστερες καλλιεργούμενες εκτάσεις κατά την περίοδο 2009-2013*

Η στήριξη της βιολογικής γεωργίας στο πλαίσιο των προγραμμάτων αγροτικής ανάπτυξης αναμένεται ότι θα έχει σημαντικό αντίκτυπο στην ανάπτυξη των πρωτεϊνούχων καλλιεργειών

στην ΕΕ, αφού η βιολογική γεωργία βασίζεται στα ψυχανθή για τη δέσμευση αζώτου και για την παραγωγή ζωοτροφών στη γεωργική εκμετάλλευση.

Τα μέτρα μεταφοράς γνώσεων και παροχής συμβουλών μπορούν να χρησιμοποιούνται για την ευαισθητοποίηση σχετικά με τα καλλιεργητικά και περιβαλλοντικά οφέλη των συστημάτων αμειψισποράς, και την παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών στους γεωργούς. Τα μέτρα συνεργασίας προωθούν την αλληλεπίδραση μεταξύ γεωργών και άλλων εμπλεκόμενων, π.χ. με σκοπό τη δημιουργία και ανάπτυξη βραχείων αλυσίδων εφοδιασμού και τοπικών αγορών.

Τα κράτη μέλη μπορούν επίσης να αξιοποιούν άλλα μέτρα στο πλαίσιο των εν λόγω προγραμμάτων, τα οποία παρέχουν στήριξη για επενδύσεις σε ενσώματα στοιχεία ενεργητικού, με στόχο την αλλαγή του προσανατολισμού της παραγωγής τους, π.χ. προς τις πρωτεϊνούχες καλλιέργειες.

Στο πλαίσιο του καθεστώτος άμεσων ενισχύσεων, τα κράτη μέλη μπορούν να χορηγούν ΠΣΣ σε τομείς που αντιμετωπίζουν δυσκολίες, προκειμένου να διατηρήσουν τα τρέχοντα επίπεδα παραγωγής. Οι ελαιούχοι σπόροι, τα οσπριοειδή και άλλες πρωτεϊνούχες καλλιέργειες είναι επιλέξιμα είδη στο πλαίσιο αυτού του καθεστώτος.

Το 2019, 16 κράτη μέλη θα στηρίζουν τις πρωτεϊνούχες καλλιέργειες μέσω ΠΣΣ. Σχεδόν το 12 % του προϋπολογισμού της ΠΣΣ διατίθεται σε «πρωτεϊνούχες» καλλιέργειες. Το ύψος της ενίσχυσης ποικίλλει από 35 έως 660 EUR ανά εκτάριο (μέσος όρος 79 EUR ανά εκτάριο).

Το 2017, αναγνωρισμένες οργανώσεις παραγωγών συμπεριέλαβαν τις πρωτεϊνούχες καλλιέργειες στη δραστηριότητά τους σε 222 περιπτώσεις¹². Οι περισσότερες από τις εν λόγω οργανώσεις βελτιώνουν την πρόσβαση στις αλυσίδες εφοδιασμού και στην αγορά, εκμεταλλευόμενες τις εξαιρέσεις από τους κανόνες ανταγωνισμού της ΕΕ για την από κοινού διάθεση στην αγορά.

13 κράτη μέλη σχεδιάζουν να διανείμουν όσπρια στα παιδιά μέσω των σχολικών προγραμμάτων της ΕΕ κατά τα προσεχή έτη (με βάση τις εθνικές στρατηγικές που έχουν υποβάλει).

6.2 Παραδείγματα πρωτοβουλιών από κράτη μέλη

Χρησιμοποιώντας εν μέρει μέτρα πολιτικής της ΕΕ, η Γερμανία, η Γαλλία (σε συνεργασία με διεπαγγελματική οργάνωση)¹³ και η Πολωνία¹³ κατάρτισαν εθνικά σχέδια για τη στήριξη της καλλιέργειας των πρωτεϊνούχων φυτών.

¹² Ecorys (2018): Study on Producer Organisations and their activities in the olive oil, beef and veal and arable crops sectors [Μελέτη σχετικά με τις οργανώσεις παραγωγών και τις δραστηριότητές τους στους τομείς του ελαιολάδου, του βοδινού και μοσχαρίσιου κρέατος και των αροτραίων καλλιεργειών].

¹³ Γερμανία: Beans, Peas & Co. Η στρατηγική του Ομοσπονδιακού Υπουργείου Τροφίμων και Γεωργίας (BMEL) για τις πρωτεϊνούχες καλλιέργειες με στόχο την προώθηση της καλλιέργειας των οσπρίων στη Γερμανία, από το 2012 έως σήμερα
Γαλλία: Plan de filière 2018-22

Πολωνία: Αύξηση της χρήσης φυτικών πρωτεϊνών εγχώριας παραγωγής για ζωοτροφές και παραγωγή ζωικών προϊόντων υψηλής ποιότητας στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης - 2016-20.

Γερμανία	Γαλλία	Πολωνία
<i>Δίκτυο υποδειγματικών αγροκτημάτων, ΓΠΚΜ και διάλογος με ενδιαφερόμενα μέρη</i>	<i>Ενίσχυση αλυσίδων εφοδιασμού, δημιουργία αξίας μέσω πιστοποίησης, έρευνα</i>	<i>Αύξηση της χρήσης φυτικών πρωτεϊνών εγχώριας παραγωγής για ζωοτροφές</i>
<p>Πρόγραμμα Ε&Κ σε συνδυασμό με δίκτυα υποδειγματικών αγροκτημάτων για τη σόγια (περισσότερα από 100 αγροκτήματα), τα μπιζέλια και φασόλια (περισσότερα από 75 αγροκτήματα) και τα λούπινα (περισσότερα από 50 αγροκτήματα), βιολογικής και συμβατικής καλλιέργειας.</p> <p>Τα δίκτυα αυτά πραγματοποιούν δοκιμές ποικιλιών και μεταφορά γνώσης μεταξύ βιολογικών και συμβατικών γεωργών.</p> <p>Μέτρο ΓΠΚΜ για αμειψισπορά με χρήση ψυχανθών.</p> <p>Πλατφόρμα διαλόγου για ενδιαφερόμενα μέρη με στόχο πιο βιώσιμες πρωτεϊνούχες ζωοτροφές.</p>	<p>Εστίαση στη δημιουργία και ενίσχυση αλυσίδων εφοδιασμού, τόσο για τις ζωοτροφές όσο και για προϊόντα διατροφής.</p> <p>Στόχοι για την παραγωγή (500 000 εκτάρια πρωτεϊνούχων καλλιεργειών έως το 2022, με βελτιωμένη απόδοση κατά 10-20 %) και το περιβάλλον (μείωση της χρήσης φυτοφαρμάκων και των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου κατά 20-30 %).</p> <p>Βασικά στοιχεία: Ε&Κ, καλύτερη αξιοποίηση της κατηγορίας «πλήρη προϊόντα», και καθεστώτα πιστοποίησης.</p>	<p>Πολυετή προγράμματα Ε&Α με στόχο την αύξηση της παραγωγής φυτικών πρωτεϊνών εγχώριας παραγωγής μέσω της έρευνας (βελτίωση, προσαρμογή ποικιλιών, καλλιεργητικές πρακτικές, εξελίξεις στις αλυσίδες εφοδιασμού, βελτίωση της χρήσης πρωτεΐνης στις ζωοτροφές).</p> <p>Βασικός στόχος είναι η μείωση της εξάρτησης από τις εισαγωγές σόγιας.</p>

Η Δανία, η Αυστρία και οι Κάτω Χώρες ανέλαβαν πρωτοβουλίες για την προώθηση των φυτικών πρωτεϊνών. Στη Δανία, η Εθνική Ομάδα Βιοοικονομίας δημοσίευσε τις συστάσεις της σχετικά με το μέλλον των πρωτεϊνών¹⁴ την άνοιξη του 2018. Οι εν λόγω συστάσεις συνδέονται στενά με την επίτευξη των περιβαλλοντικών στόχων για την οδηγία πλαίσιο για τα ύδατα, που επιβάλλουν μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου και της χρήσης φυτοφαρμάκων. Δίδεται έμφαση στην Ε&Α, ξεκινώντας από την εκχύλιση πρωτεϊνών από χόρτα, κουκιά και άλλες πηγές πρωτεΐνης (έντομα και θαλάσσιες πρωτεΐνες) και φτάνοντας έως τη χρήση αυτών των πρωτεϊνών σε ζωοτροφές, προϊόντα διατροφής και υλικά βιολογικής προέλευσης, με στόχο την εμπορική παραγωγή βιώσιμων πρώτων υλών με βάση πρωτεΐνες.

Παρά την απουσία εθνικού σχεδίου, η Αυστρία εστιάζει στις τοπικά παραγόμενες φυτικές πρωτεΐνες και τα τελευταία χρόνια έχει αυξήσει σημαντικά τις εκτάσεις πρωτεϊνούχων καλλιεργειών. Επωφελομένη από την ισχυρή ζήτηση για τοπικά παραγόμενες μη γενετικά τροποποιημένες ζωοτροφές και την έμφαση στα συστήματα παροχής γεωργικών συμβουλών, η σόγια έχει εξελιχθεί στην τέταρτη σημαντικότερη αροτραία καλλιέργεια, είναι δε πιθανό τα επόμενα έτη να ξεπεράσει τον αραβόσιτο.

Η ολλανδική πολιτική για τα τρόφιμα περιλαμβάνει ως στόχο την αποκατάσταση της ισορροπίας μεταξύ ζωικής και φυτικής πρωτεΐνης στην ανθρώπινη κατανάλωση. Ένα από τα σημεία στα οποία δίδεται έμφαση είναι η ενημέρωση και η εκπαίδευση του κοινού σχετικά με τη διατροφή, με στόχο την ευαισθητοποίηση των καταναλωτών. Ο ολλανδικός

¹⁴ Εθνική Ομάδα Βιοοικονομίας: Πρωτεΐνες για το μέλλον, 2018.

γαλακτοκομικός τομέας εφαρμόζει σχέδιο βάσει του οποίου, έως το 2025, το 65 % των πρωτεϊνών που χρησιμοποιούνται σε εκμεταλλεύσεις γαλακτοπαραγωγής πρέπει να προέρχεται από την ίδια την εκμετάλλευση ή να παράγεται σε ακτίνα έως 20 km. Ο στόχος αυτός θα τονώσει την τοπική παραγωγή πρωτεϊνούχων καλλιεργειών και μεικτών καλλιεργειών χορτονομής-τριφυλλιού.

Σε υπερεθνικό επίπεδο, τον Ιούλιο 2017, 14 κράτη μέλη υπέγραψαν την «ευρωπαϊκή δήλωση για τη σόγια»¹⁵, αναλαμβάνοντας τη δέσμευση να προάγουν τη βιώσιμη παραγωγή σόγιας σε κατάλληλες εκτάσεις στην Ευρώπη, να τη συμπεριλάβουν στα διάφορα συστήματα αμειψισποράς και να αναπτύξουν βιώσιμες αγορές για τη σόγια και τα λοιπά ψυχανθή στην Ευρώπη. Οι υπογράφωντες δεσμεύτηκαν να λάβουν μέτρα όπως η προώθηση υγιεινών βιώσιμων διατροφικών συνηθειών που κάνουν χρήση των φυτικών πρωτεϊνών, η ενθάρρυνση μεγαλύτερης ακρίβειας στη διατροφή των ζώων, η μείωση της εξάρτησης από τις εισαγωγές σόγιας μέσα από την αποτελεσματικότερη χρήση των ευρωπαϊκών πηγών πρωτεΐνης και η παροχή μεγαλύτερης στήριξης για την πιστοποίηση των σπερμάτων σόγιας που παράγονται με βιώσιμο τρόπο.

7 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Με τη βοήθεια του θετικού κλίματος στην αγορά και των υφιστάμενων μέτρων πολιτικής, ο τομέας των φυτικών πρωτεϊνών στην ΕΕ αναπτύσσεται δυναμικά τα τελευταία χρόνια, ιδίως στα τμήματα των ζωοτροφών ανώτερης ποιότητας και των προϊόντων διατροφής.

Με βάση τα έως σήμερα διαθέσιμα στοιχεία, δεν είναι εύκολο να εκτιμηθεί ποσοτικά η ανάπτυξη των τμημάτων αυτών στο μέλλον. Ωστόσο, η ανάπτυξη θα συνεχίσει να επηρεάζεται από τους εξής παράγοντες:

- την αύξηση της σχετικής ανταγωνιστικότητας των πρωτεϊνούχων καλλιεργειών που παράγονται στην ΕΕ έναντι των άλλων καλλιεργειών και των φυτικών πρωτεϊνών με προέλευση εκτός της ΕΕ, π.χ. μέσω της διαθεσιμότητας καλύτερων ποικιλιών και της καλύτερης γνώσης των ειδικών καλλιεργητικών πρακτικών και λοιπών πτυχών του κύκλου παραγωγής
- την ανάπτυξη οργανωμένων αλυσίδων εφοδιασμού και οργανώσεων παραγωγών στον συγκεκριμένο τομέα, γεγονός που θα παράσχει τη δυνατότητα για οικονομίες κλίμακας, βελτιώσεις στην ποιότητα και καθιέρωση σήμανσης για την προώθηση των πρωτεϊνούχων καλλιεργειών παραγωγής ΕΕ
- την ευρύτερη αναγνώριση του τρόπου με τον οποίο τα ψυχανθή συμβάλλουν στην επίτευξη των περιβαλλοντικών και κλιματικών στόχων, μέσω αγροοικολογικών πρακτικών όπως η εκτεταμένη αμειψισπορά
- τις αλλαγές στη συμπεριφορά και στις προτιμήσεις των καταναλωτών, συμπεριλαμβανομένης της αποκατάστασης της ισορροπίας μεταξύ ζωικής και φυτικής πρωτεΐνης στην ανθρώπινη κατανάλωση και της φιλικής προς το περιβάλλον γεωργίας
- την επίδραση άλλων πολιτικών και συζητήσεων στην κοινωνία σχετικά με την παραγωγή πρωτεϊνούχων καλλιεργειών (π.χ. ανακοπή της αποψίλωσης των τροπικών δασών, συμμόρφωση με τους στόχους της συμφωνίας του Παρισιού για το κλίμα, τους στόχους βιώσιμης ανάπτυξης του ΟΗΕ, την οδηγία για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και την ευρωπαϊκή στρατηγική για τη βιωσιμότητα και τη βιοοικονομία).

¹⁵ http://www.donausoja.org/fileadmin/user_upload/Activity/Media/European_Soya_signed_declaration.pdf

Μια σειρά υφιστάμενων μέσων πολιτικής, καθώς και οι προτάσεις πολιτικής βάσει του νέου πολυετούς προϋπολογισμού της ΕΕ (πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο), ιδίως για τη γεωργία και την έρευνα, παρέχουν επιλογές για περαιτέρω ώθηση της ανάπτυξης των φυτικών πρωτεϊνών που παράγονται στην ΕΕ:

1. Στήριξη των γεωργών που καλλιεργούν φυτικές πρωτεΐνες μέσω της προτεινόμενης μελλοντικής ΚΓΠ, με τη συμπερίληψή τους στα εθνικά στρατηγικά σχέδια της ΚΓΠ

Η ανάπτυξη πρωτεϊνούχων καλλιεργειών μπορεί να συμβάλει στην επίτευξη των περισσότερων από τους 9 στόχους της ΚΓΠ (οικονομικούς, περιβαλλοντικούς, κλιματικούς και κοινωνικοοικονομικούς, συμπεριλαμβανομένης της πιο υγιεινής διατροφής).

Με στόχο την υποστήριξη των κρατών μελών στον καθορισμό στοχευμένων μέτρων, με βάση τη δική τους ανάλυση αναγκών, η Επιτροπή θα παρέχει συμβουλές σχετικά με τρόπους συμπερίληψης των φυτικών πρωτεϊνών στα εθνικά στρατηγικά σχέδια, π.χ.:

- κατάρτιση τομεακών προγραμμάτων, με άμεσο ή έμμεσο όφελος για τις φυτικές πρωτεΐνες, με στόχο την ενίσχυση των αλυσίδων εφοδιασμού, την αξιοποίηση των δυνατοτήτων της αγοράς φυτικών πρωτεϊνών και τη μεγαλύτερη προσαρμοστικότητα των καλλιεργητών
- επιβράβευση της συμβολής των ψυχανθών στους περιβαλλοντικούς και κλιματικούς στόχους (π.χ. ως φυτοκάλυψη ή στην αμειψισπορά) μέσω οικολογικών προγραμμάτων και δεσμεύσεων για περιβαλλοντική/κλιματική διαχείριση στο πλαίσιο προγραμμάτων αγροτικής ανάπτυξης. Και οι δύο επιλογές προσφέρουν δυνατότητες συνδρομής των παραγωγών για τη μετάβαση σε πιο βιώσιμους τύπους γεωργίας, όπως η βιώσιμη εντατικοποίηση, η γεωργία συντήρησης και οι αγροοικολογικές πρακτικές
- κινητοποίηση της στήριξης της αγροτικής ανάπτυξης για επενδύσεις σε γεωργικές εκμεταλλεύσεις, στήριξη της παροχής γεωργικών συμβουλών, μεταφορά γνώσης, ίδρυση οργανώσεων παραγωγών, και συνεργασία σε όλο το μήκος της τροφικής αλυσίδας
- διάθεση των κατάλληλων κονδυλίων στο καθεστώς της συνδεδεμένης ενίσχυσης εισοδήματος για τις φυτικές πρωτεΐνες που αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην ανάπτυξή τους, προκειμένου να καταστούν πιο ανταγωνιστικές/βιώσιμες ή βελτιωμένες ως προς την ποιότητά τους (χωρίς να περιορίζονται στο πρόσθετο 2 %).

2. Συνέχιση της προσπάθειας ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας μέσω της E&K

Η E&K αποτελεί βασική κινητήρια δύναμη για την ανταγωνιστικότητα των πρωτεϊνούχων φυτών που καλλιεργούνται στην ΕΕ. Η συνεχής στήριξη από ερευνητικά προγράμματα της ΕΕ και των κρατών μελών θα βοηθήσει στην κάλυψη των ελλειμμάτων στον τομέα της βελτίωσης των φυτών, ώστε να αντισταθμιστούν οι χαμηλές επενδύσεις από τον ιδιωτικό τομέα στις «μικρότερες» πρωτεϊνούχες καλλιέργειες και να δοθεί έμφαση στη φιλική για το περιβάλλον προστασία των καλλιεργειών, στη βιώσιμη διαχείριση των εδαφών και στις αλυσίδες εφοδιασμού.

Η πρόταση για το πρόγραμμα πλαίσιο «Horizon Europe» – με διπλάσιο προϋπολογισμό για τον αγροδιατροφικό τομέα – θα μας επιτρέψει να αντιμετωπίσουμε αυτές τις

προκλήσεις, μεταξύ άλλων, αν είναι αναγκαίο, με προσκλήσεις υποβολής προτάσεων για έργα έρευνας/καινοτομίας ειδικά για τις πρωτεϊνούχες καλλιέργειες.

Το EIP-AGRI, υποστηριζόμενο τόσο από το Horizon Europe όσο και από τα προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης, συνδράμει στην εφαρμογή καινοτόμων λύσεων σε επίπεδο εκμετάλλευσης και στις αλυσίδες εφοδιασμού.

Στο πλαίσιο του EIP-AGRI, τα θεματικά δίκτυα και οι επιχειρησιακές ομάδες θα συνεχίσουν να συγκεντρώνουν βέλτιστες πρακτικές και να αξιοποιούν τα ερευνητικά αποτελέσματα με τη διάχυσή τους στην ΕΕ.

3. Βελτίωση της ανάλυσης και της διαφάνειας της αγοράς, μέσω αναβαθμισμένων εργαλείων παρακολούθησης για τις φυτικές πρωτεΐνες

Η βελτίωση της συλλογής δεδομένων σχετικά με τις τιμές και τις ροές των εμπορικών συναλλαγών, καθώς και αριθμητικών στοιχείων για την παραγωγή/κατανάλωση θα συμβάλει στην καλύτερη κατανόηση της δυναμικής της αγοράς.

Η ΓΔ AGRI θα περιλαμβάνει συστηματικά τις φυτικές πρωτεΐνες στις εργασίες του Παρατηρητηρίου της αγοράς καλλιεργειών της ΕΕ και θα επιδιώξει διάλογο με τα κράτη μέλη και τα ενδιαφερόμενα μέρη σχετικά με την τακτική συλλογή και ανταλλαγή δεδομένων.

Με την ενθάρρυνση μιας πιο διαφανούς αγοράς για τις φυτικές πρωτεΐνες σε όλο το μήκος της αλυσίδας αξίας, οι οικονομικοί φορείς θα μπορούν να προσαρμόζουν καλύτερα τις επενδυτικές αποφάσεις τους και τις αποφάσεις σχετικά με την παραγωγή. Σε μεσοπρόθεσμο επίπεδο, αυτό μπορεί να συμβάλει στην ανάπτυξη δυνατοτήτων για εργαλεία διαχείρισης κινδύνων, μεταξύ άλλων στις αγορές συμβολαίων μελλοντικής εκπλήρωσης για τη σόγια και τις άλλες πρωτεϊνούχες καλλιέργειες με νόμισμα το EUR.

4. Ανάδειξη των πλεονεκτημάτων των φυτικών πρωτεϊνών για τη διατροφή, την υγεία, το κλίμα και το περιβάλλον

Τα κράτη μέλη και τα ενδιαφερόμενα μέρη καλούνται να χρησιμοποιήσουν τις διάφορες δυνατότητες για πληροφόρηση και προώθηση με ενεργό τρόπο της χρήσης των πρωτεϊνούχων φυτών στη γεωργία, στις ζωοτροφές και στα προϊόντα διατροφής. Μία επιλογή είναι η αξιοποίηση των επικείμενων προσκλήσεων στο πλαίσιο του προγράμματος προώθησης της ΕΕ για τα αγρο/διατροφικά προϊόντα, όπως οι εξής:

- *«Προγράμματα σχετικά με τα συστήματα προτύπων για την ποιότητα της ΕΕ, βιολογικά προϊόντα»*
- *«Προγράμματα με έμφαση σε συγκεκριμένες πτυχές των συστημάτων γεωργικής παραγωγής», π.χ. ιχνηλασιμότητα, γνησιότητα, σήμανση, πτυχές που σχετίζονται με τη διατροφή και την υγεία, περιβάλλον και βιωσιμότητα.*

Το 2019 θα διατεθούν 200 εκατ. EUR για τη συγχρηματοδότηση προγραμμάτων προώθησης.

Η Επιτροπή δεσμεύεται επίσης ότι θα διαδώσει ευρέως τα πλεονεκτήματα των φυτικών πρωτεϊνών (π.χ. σε εμπορικές εκθέσεις, στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης) και ότι θα επιδιώξει την περαιτέρω αλληλεπίδραση με τα παιδιά μέσω των σχολικών προγραμμάτων της ΕΕ.

5. Ενίσχυση της ανταλλαγής γνώσεων/βέλτιστων πρακτικών στη διαχείριση των αλυσίδων εφοδιασμού καθώς και βιώσιμων καλλιεργητικών πρακτικών και συγκέντρωση πληροφοριών σχετικά με ερευνητικές δραστηριότητες στους τομείς της βελτίωσης των φυτών, των τεχνικών καινοτομιών και της επεξεργασίας, π.χ. σε ειδική πλατφόρμα γνώσης

Η Επιτροπή διατυπώνει έκκληση για συνέχιση του διαλόγου – με τα κράτη μέλη, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και άλλα ενδιαφερόμενα μέρη – σχετικά με τον καλύτερο τρόπο ενίσχυσης των περιφερειακών και εθνικών προσεγγίσεων ώστε να αποδεσμευτεί το οικονομικό δυναμικό των φυτικών πρωτεϊνών, χρησιμοποιώντας τα υφιστάμενα και μελλοντικά μέσα πολιτικής με στόχο την περαιτέρω ανάπτυξη της παραγωγής φυτικών πρωτεϊνών στην ΕΕ.